



De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibus, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm Septembris Et Octobris

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10262

De S. Cypriano episcopo & martyre.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77413)

DE S. CYPRIANO EPISCOPO ET MARTYRE. 251
 VITA ET MARTYRIVM BEATI CYPRIANI
 EPISCOPI CARTHAGINENSIS ET MARTYRIS

*illustriſſimi, auctore Pontio eius Diacono. numerum
 capitum margini adiecimus.*



CYPRIANVS religioſus Antistes, ac teſtis Dei glorioſus, tametsi multa conſcripſit, per quæ memoria digni nominis ſuperuiuat, etſi eloquentiæ eius ac Dei gratiæ largæ fecunditas ita ſe copia & vbertate ſermonis extendit, vt vſque in finem mundi fortasſe non taceat: tamen quia operibus eius ac meritis etiam hæc prærogatiua debetur, vt exemplum ſuum in literas dirigatur, placuit ſummam pauca conſcribere: non quod aliquem gentilium lateat tanti viri vita, ſed vt ad poſteros quoque noſtros incomparabile & grande documentum in immortalẽ memoriã porrigatur. Certè durum erat, vt (cũ maiores noſtri plebeijs & catechumenis martyrium conſecutiſ, tantum honoris pro martyrij ipſius veneratione dederint, vt de paſſionibus eorum multa, aut, propè dixerim, penè cuncta conſcripſerint, vt ad noſtram quoque notiã, qui nondũ nati ſuimus, peruenirent) Cypriani tanti ſacerdotis & tanti martyris paſſio præteriret? Qui & ſine martyrio habuit, quæ doceret, & quæ dum vixit geſſerit, non patèrent: quæ quidem tanta atque tam magna & mirã ſunt, vt magnitudinis contemplatione deterreat, ac imparẽ me eſſe conſitear ad proferendum dignè pro meritorum honore ſermonem: nec poſſe ſic proſequi facta tam grandia, vt quanta ſunt, tanta videantur: niſi quod numerofitas gloriarum ſibi metipſa ſufficiens, alieno præconio non eget.

14 Septembris.
 Cap. 1.

Historiæ
 martyrum
 conſcriptæ.

Accedit ad cumulum, quod & vos de eo multum, aut, ſi fieri poteſt, totum deſideratis audire, concupiſcentes ardore ſagranti vel facta eius cognoſcere, etſi interim vna verba tacuerunt. In qua parte ſi dixerò vos opibus faciendi defici, minùs dico: faciendi enim ipſa deficit digna facultate, quæ deſiderium veſtrum pleno ſpiritu ſatiet. Itã vtrinque grauiter vrgemur: Ille nos virtutibus ſuis onerat, vos nos precibus fatigatis. Vnde igitur incipiam? Vnde exordium honorum eius aggrediar, niſi à principio fidei, & natiuitate cæleſti? Si quidem hominis Dei facta non debent aliundè numerari, niſi ex quo Deo natus eſt: Fuerint licet ſtudia, & bonæ artes deuotum pectus imbuerint: tamen illa prætereo: nondũ enim ad vtilitatem, niſi ſeculi, pertinebant. Poſtquam & ſacras literas didicit, & mundi nube diſcuſſa, in lucem ſapientiæ ſpiritualis emerſit, ſi quibus eius interfuſiſ, ſi qua de antiquioribus comperi, dicam; Hanc tamen petens veniam, vt quicquid minùs dixerò, (minùs enim dicam neceſſe eſt) ignorantia meã potiùs, quàm illius gloriæ derogetur.

Cap. 2.

Bona opeta
 eius ante ba
 ptimum.

Inter igitur fidei ſuæ prima rudimenta, nihil aliud credidit Deo dignum, quàm ſi continentiam tueretur. Tunc enim poſſe idoneum fieri & pectus & ſenſum ad plenam veri capacitatem, ſi concupiſcentiam carnis robuſto atque integro ſanctimoniam * vigore calcaret. Quis vnquam tanti miraculi meminit? Nondũ ſecunda natiuitas nouum hominem ſplendore toto diuinæ lucis oculauerat, & iam veteres ac priſtinas tenebras ſola lucis paratura vincebat. Deindè, quod maius eſt, cùm de leſione diuina, quædam iam, non pro conditione natiuitatis, ſed pro fidei feſtinatione didiciſſet, ſtatim rapuit, quod inuenit, promerendo Domino profuturum. Diſtractis rebus ſuis ad indigentiam multorum pauperum ſuſtentandam, tota prædia precio diſpensans, duo bona ſimul iunxit, vt & ambitionem ſeculi ſperneret, qua pernicioſius nihil eſt: & miſericordiam, quam Deus etiam ſacrificijs ſuis prætulit, quam nec ille, qui legis omnia mandata ſeruãſſe ſe dixerat, fecit, impleret: & præpropera velocitate pietatis, penè antè coepit perfectus eſſe, quàm diſceret. Quis, oro, de veteribus hoc fecit? Quis de antiquiſſimis in fide ſenibus, quorum mentes & aures per plurimos annos diuina verba pulſauerant, tale aliquid impendit, quale adhuc rudis fidei homo, & cui nondũ forſitan crederetur, ſupergreſſus vetuſtatis etatè glorioſis & admirandis operibus perpetravit? Nemo metit ſtatim, vt ſeuit: nemo vindemiam de nouellis ſcribibus expreſſit: nemo adhuc vnquam de nouiter

Cap. 3.

En tibi præclarum continentie exemplum, hæreticis valde inuſum. * rigore. Mart. 19. Res ſuas elargitur pauperibus. Oſee 6.

noniter plantatis arbusculis matura poma quæsiuit. In illo omnia incredibilia cucurrerunt. Præuenit, (si potest dici, res enim fidem non capit) præuenit, inquam, tritura sementem, vindemia palmitem, poma radicem.

Cap. 4.
1. Tim. 3.

Aiunt Apostoli literæ, debere neophytos præteriri, nè stupore gentilitatis nondum fundatis sensibus adhærente, aliquid in Deum nouitas inerudita peccaret. Ille fuit primus, & puto solus exemplo, plus fide posse, quam tempore promoueri. Sed & si in Apostolorum Actibus Eunuchus ille describitur, quia toto corde crediderat, à Philippo statim tinctus, non consimilis comparatio. Ille enim & Iudæus erat, & de templo Domini veniens, prophetam legebat Esaiam, & sperabat in Christo, etsi nondum eum venisse crediderat. Hic de imperitis gentibus veniens, tam matura cœpit fide, quantâ pauci fortasse perfecerint. Mora denique circa gratiam Dei nulla, nulla dilatio. Parum dixit. Presbyterium & sacerdotium statim accepit. Quis enim non omnes honorum gradus crederet tali mente credentem?

S. Cyprianus in sacerdos.
Cap. 5.

Multa sunt, quæ adhuc plebeius, multa quæ iam presbyter fecit, multa quæ ad veterum exempla iustorum, imitatione consimili prosequutus, promerendo Dominum totius religionis obsequio præstitit. Nam & sermo illi de hoc fuerat vstitatus, vt si quem prædicatum Dei laudatione legisset, suaderet inquiri, propter quæ facta Deo placuisset. Si Iob Dei testimonio gloriosus, dictus est verus Dei cultor, & cui in terris nemo compararetur, faciendum docebat ille, quicquid Iob ante fecisset, vt dum & nos paria facimus, simile in nos Dei testimonium prouocemus. Contemptis ille dispendijs rei familiaris, tantum exercitata virtute profecit, vt nec temporalia damna sentiret. Non illum penuria, non dolor fregit, non vxoris suadela deflexit, non propria corporis dira poena concussit. Permansit in suis sedibus fixa virtus, & altis radicibus fundata deuotio, nullo diaboli tentantis impetu cessit, quo minus Dominum suum fide grata etiam inter aduersa benediceret. Domus eius patuit cuicumque venienti, nulla vidua reuersa est sinu vacuo, nullus indigens lumine, non illo comite directus est, nullus debilis gressu, non illo baiulo vectus est, nullus nudus auxilio, de potentioris manu non illo tutore protectus est. Hæc debent facere, dicebat, qui Deo placere desiderant. Et sic per bonorum omnium documenta decursens, dum meliores semper imitatur, etiam ipse se fecit imitandum.

Iob 1.

Magnus contemptus reru caducarum.

Mira charitas & benignitas erga miseros.

Cap. 6.

*coequalis sectæ, sed vt

Erat sanè illi etiam de nobis contubernium viri iusti & laudabilis memoria. Cæcilij, & aetate tunc & honore presbyteri, qui eum ad agnitionem veræ diuinitatis à seculari errore correxit. Hunc toto honore atque omni obseruantia diligebat, obsequenti veneratione suspiciens, non iam vt amicum & animæ coequalem, sed tanquam nouæ vitæ parentem. Denique ille demulsus eius obsequijs, intantum dilectionis immensa merito prouocatus est, vt de seculo excedens, arcensione iam proxima, commendaret illi coniugem ac liberos suos, & quem fecerat de sectæ communione participem, postmodum faceret pietatis heredem.

Cap. 7.

Eligitur Episcopus ad huc neophytus.

Longum est ire per singula, cuncta eius facta onerosum est enumerare. Ad probationem bonorum operum solum hoc arbitrò satis esse, quòd iudicio Dei & plebis fauore, ad officium sacerdotij & Episcopatus gradum adhuc neophytus, & vt putabatur, nouellus electus est. Quauis in primis fidei suæ adhuc diebus, & rudi vitæ spiritalis aetate, sic generosa indoles reluceret, vt & si nondum officij, spei tamen fulgore resplendens, imminens sacerdotij totam fidutiam polliceretur.

Cap. 8.

Recusat Episcopatum.

Non præteribo etiam illud eximium, quemadmodum cum in dilectionem eius & honorem totus populus, adspirante Domino, profiliret, humiliter ille secessit, antiquioribus cedens, & indignum se titulo tanti honoris existimans, vt dignus magis fieret. magis enim dignus efficitur, qui quod meretur, recusat. Quo tunc ardore plebs astuans fluctuabat, spiritali desiderio concupiscens (vt exitus docuit) non tantum Episcopum, sed in eo, quem tunc latentem diuinitatis præfagio taliter flagitabat, futurum etiam martyrem requirebat. Obsederat fores domus copiosa fraternitas, & per omnes aditus sollicita charitas circuibat. Potuisset fortasse tunc illi Apostolicum illud euenire, quod voluit vt per fenestram deponeretur, si cum Apostolo etiam ordinationis honore similaret. Erat videre cæteros omnes suspensos, anxio spiritu expectare venturum, cum gaudio nimio excipere venientem. Inuitus dico, sed dicam necesse est. Quidam illi restiterunt, vt & vinceret: quibus tamen quanta lenitate, quam patienter, quam beneuolenter indulgit, quam clementer ignouit, amicissimos eos postmodum, & inter necessarios computans, mirantibus multis? Cui enim non possit

Act. 9.

postmodum, & inter necessarios computans, mirantibus multis? Cui enim non possit

posset esse miraculo; tam memoriosa mentis obliuio?

Exinde quemadmodum se gesserit, quis referre sufficiat? quæ illi pietas, qui vigor
 misericordiam, quanta censura? Tantum sanctitatis & gratiæ ex ore eius lucebat, vt
 confunderet mentes intuentium. Grauis vultus & lætus, nec seueritas tristis, nec co-
 mitas nimia; sed admixta vtrinque temperies, vt esset ambigere, vereri plus, an diligi
 mereretur, nisi quod & vereri & diligi merebatur. Sed nec cultus fuit dispar à vultu:
 temperatus & ipse de medio non illum superbia secularis inflauerat, nec tamẽ pro-
 sùs affectata penuria sordidarat: quia & hoc vestitus genus à iactantia minus non est,
 quam ostentata taliter ambitiosa frugalitas. Quid autem circa pauperes Episcopus
 faceret, quos catechumenus diligebat? Viderint pietatis Antistites, seu quos ad offi-
 cium boni operis instruxit ipsius ordinis disciplina, seu quos sacramenti religio com-
 munitatis ad obsequium exhibendæ dilectionis arctauit. Cyprianum de suo talem accep-
 tit cathedra, non fecit. statim denique pro talibus meritis etiam proscriptiois glo-
 riam consecutus est. Nec enim aliud oportebat, quam vt eum, qui intrà secretam
 conscientiam latebram, religionis & fidei toto honore florebat, etiam publicè cele-
 brata gentiliū fama titularet. Potuisset quidem tunc pro velocitate, qua semper
 omnia consecutus est, etiam martyrii circa eum debita corona properare, maximè
 cum & suffragiis sæpè repetitis ad leonem postularetur: nisi per omnes ordines glo-
 riarum transeundum illi esset, & sic ad summa veniendum: & nisi imminens ruina,
 ope tam secundi pectoris indigeret. Finge enim tunc illum martyrii dignatione
 translatum. Quis emolumentum gratiæ per fidem proficientis ostenderet? Quis
 virgines ad congruentem pudicitiam disciplinam & habitum sanctimonia dignum,
 velut frenis quibusdam lætionis Dominicæ coerceret? Quis doceret pœnitentiam
 lapsos, veritatem hæreticos vnitatem, filios Dei pacem, & Evangelicam
 precis legem? Per quem gentiles blasphemii, repercussis in se ipsis, quæ nobis ingerunt,
 vincerentur? A quo Christiani mollioris affectus circa amissionem suorum, aut (quod
 magis est) fidei paruioris, consolarentur spe futurorum? Vnde sic misericordiam,
 vnde patientiam disceremus? Quis liuorem, de venenata inuidiæ malignitate veni-
 entem, dulcedine remedii salutaris inhiberet? Quis martyres tantos exhortatione
 diuini sermonis erigeret? Quis denique tot confessores, frontium notatarum secun-
 da inscriptione signatos, & ad exemplum martyrii superstites reseruos, in centiuo-
 tubæ cælestis animaret? Benè, benè tunc & verè spiritualiter contigit, quod vir tam
 necessarius, tam multis & tam bonis rebus à Martyrii consummatione dilatus est.
 Vultis scire secessum illum non fuisse formidinem? Vt nihil aliud excussem, ipse post-
 modum passus est, quam passionem vtrique ex more vitaret, si & hæc virasset. Fuit
 verò formido illa, sed iusta formido, quæ Dominum timeret offendere? Formido,
 quæ præceptis Dei mallet obsequi, quam sic coronari. Dicata enim in omnibus Deo
 mens, & fides diuinis admonitionibus mancipata, credidit se, nisi Domino latebram
 tunc iubenti paruisset, etiam in ipsa passione peccare.

Puto denique etiam nunc aliqua de dilationis vtilitate differenda, tametsi iam du-
 dum pauca perstrinximus. Per hæc enim, quæ videntur postmodum subsecuta, sequi-
 tur, vt probemus, secessum illum non hominis pusillanimitate conceptum, sed, sicut
 est, verè fuisse diuinum. Vastauerat Dei populum persecutionis infestæ insolens atque
 acerba grassatio, & quia omnes decipere vna fraude non poterat artifex hostis, qua-
 cunque miles incautus prodiderat latus nudum, dispari genere sæuendi singulos di-
 uersa strage deiecerat: debebat esse, qui posset saucios homines, & varia expugnantis
 inimici artibus iaculatos, adhibita medicinæ cælestis medela, pro qualitate vulneris, vel
 secare interim, vel fouere. Seruatus est vir, ingenij præter cætera etiam spiritualiter
 temperati, qui inter resultantem collidentium schismatum fluctus, Ecclesiæ iter me-
 dium librato limite gubernaret. Non hæc, oro, diuina consilia sunt? Hoc fieri sine
 Deo potuit? Viderint, qui putant posse fortuitum ista contingere. Ecclesia illis clara
 voce respondet, dicens; Ego sine Dei nutu necessarios reseruari non admitto. Percur-
 ramus tamen cætera, si videretur.

Eruptit postmodum lues dira, & detestabilis morbi vastitas nimia, innumeros per
 diem populos à sua quenq; sede abrupto imperu rapiens, continuatas per ordinem
 domos vulgi tremantis inuasit. Horrere omnes, fugere, vitare contagium, exponere
 suos impiè, quasi cum illo peste morituro, etiam mortem ipsam aliquis posset exclu-
 dere. lacebant interim tota ciuitate, non iam corpora, sed cadauera plurimorum, &

Y

miseri-

- miseri cordiam in se transeuntium, contemplatione fortis mutua flagitabant. Nemo respexit aliud, præterquam lucra crudelia. Nemo similis euentus recordatione trepidauit. Nemo fecit alteri, quod sibi fieri voluit. Quid inter hæc egerit Christi & Dei Pontifex, qui pontifices mundi huius tanto plus pietate, quanto religionis veritate præcesserat, scelus est præterire. Aggregatam primò in loco vno plebem de misericordia bonis instruit, docens diuinæ lectionis exemplis, quantum ad promerendum Deum profint officia pietatis: tunc deinde subiungit, non esse mirabile, si nostros tantum debito charitatis obsequio foueremus: cum perfectum posse fieri, qui plus aliquid publicano vel ethnico fecerit, qui malum bono vincens, & diuinæ clementiæ instar exercens, inimicos quoque dilexerit, qui pro persequentium se salute, sicut Dominus monet & hortatur, orarit. Oriri facit Deus iugiter solem suum, & pluuias subindè nutriendis seminibus impertit, exhibens cuncta ista non suis tantum, sed etiam alienis: Et qui se Dei filium profitetur, cur etiam non exemplum patris imitatur? Respondere nos decet natalibus nostris, & quos renatos per Deum constat, degeneres esse non congruit, sed probare potius in sobole traducem boni patris, amulatione bonitatis.
- Cap. 12.** Multa alia, & quidem magna prætereo, quæ temperandi voluminis ratio non patitur prolixiore sermone replicari. De quibus hoc tantum dixisse satis est, quod si illa gentiles pro rostris audire potuissent, forsitan statim credidissent. Quid Christiana plebs faceret, cui de fide nomen est? Distributa sunt ergò continuò pro qualitate hominum atque ordinum ministeria. Multi, qui angustia paupertatis beneficia sumptus exhibere non poterant, plus sumptibus exhibebant, compensantes proprio labore mercedem, diuitijs omnibus chariorem. Et quis non sub tanto doctore properaret inueniri in parte aliqua talis militiae, per quam placeret & Deo patri, & iudici Christo, & tam bono interim sacerdoti?
- Cap. 13.** Fiebat itaque exuberantium operum largitate, quod bonum est ad omnes, non ad solos domesticos fidei. Fiebat plus aliquid, quam Tobiae incomparabili pietate signatum est. Ignoscat ille, & ignoscat iterum, & frequenter ignoscat, aut, vt vicius dixerim, meritò concedat, tamen si ante Christum plurimum licuit, plus aliquid licuisse post Christum, cuius temporibus plenitudo debetur. Necaros ille à Rege & proiecctos sui tantum generis colligebat: ijs tam bonis & tam pijs actibus superuenit exilium. Hanc enim vicem semper repræsentat impietas, vt melioribus peiora restituat. Et (vt quid sacerdos Dei Proconsule interrogante, responderit taceam, sunt acta, quæ referant) excluditur interim è ciuitate ille, qui fecerat boni aliquid pro ciuitatis salute. Ille, qui laborauerat, nè viuentium oculi paterentur infernæ sedis horrorem: ille, inquam, qui excubijs pietatis inuigilans, pro nefas, ingrata bonitate prouiderat, nè omnibus terram ciuitatis faciem relinquentibus, multos exules deserta respublica ac destituta patria sentiret. Sed viderit seculum, cui inter pœnas exilium computatur. Illis patria chara nimis, & totus affectus est in parentes: nos & parentes ipsos, si contra Dominum suaserint, abhorremus. Illis extra ciuitatem suam viuere grauis pœna est: Christiano, totus hic mundus, est vna domus. Vnde, licet in abditum & abstrusum locum fuerit relegatus, admixtus Dei sui rebus, exilium non potest computare. Adde quod Deo integrè seruiens, etiam propria in ciuitate peregrinus est. Dum enim se à carnalibus desiderijs continentia sancti spiritus abstinet, conuersationem prioris hominis exponens, etiam inter ciues suos, aut, propè dixerim, inter parentes ipsos, vitæ terrestis alienus est. Accedit, quod etsi hæc talia, pœna possent videri, in huiusmodi tamen causis atque sententijs, quas ob approbanda virtutis experimenta perpetimur, non est pœna, quia gloria est. Sed esto sanè nobis pœna exilium: illis vltimum crimen & pessimum nefas etiam ipsorum conscientia testis ascribat, qui possunt innocentibus irrogare, quod putant pœnam.
- Cap. 14.** Nolo nunc describere loci gratiam, & deliciarum omnium paraturam interim transeo. Fingamus locum illum situ sordidum, squalidum visu, non salubres aquas habentem, non amœnitatem viroris, non viciniam litoris: sed rupes vastas sylvarum, inter inhospitas fauces desertæ admodum solitudinis, auia mundi parte summotum. Possit licet talis locus habere nomen exilij, quod Cyprianus sacerdos Dei venerat, nonne si hominum ministeria descerent, vel alites, vt Eliæ, vel vt Danielli Angeli ministrarent? Absit, vt credat aliquis cuilibet minimo, dummodo in confessione

Egregiè erudit sanctus Episcopus plebem sub illa luc.

Matt. 5.

Cap. 12.

Efficacia sermonis eius

Cap. 13.
Galar. 6.

Tob. 2.

S. Cyprianus exulat.

Exiliu Christianus non sentit.

Cap. 14.

3. Reg. 17.
Dan. 14.

fione

sione nominis Christi constituto, aliquid defuturum. Tantum abest, ut Dei Pontifex ille, qui misericordiae semper rebus institerat, horum omnium opibus indigeret.

Iam nunc, quod secundo posueram loco, cum gratiarum actione repetamus, profusum esse diuinitus, etiam pro animo tanti viri, aptum & competentem locum, hospitium pro voluntate secretum, & quicquid apponi eis ante promissum est, qui regnum & iustitiam Dei quarunt. Atque ut omittam frequentiam visitantium fratrum, & ipsorum inde ciuium charitatem, quae representabat omnia, quibus videbatur esse fraudatus, admirabilem visitationem Dei non praeteribo, qua antistitem suum sic in exilio esse voluit de securura passione securum, ut imminentis martyrii plenior fiducia non exilem tantummodo Curubi, sed & martyrem possideret. Eo enim die, quo primum in exilij loco mansimus, (nam & me inter domesticos comites dignatio charitatis eius delegerat exilem voluntarium, quod vram & in passione licuisset) Apparuit mihi, inquit, nondum somni quiete sopito, iuuenis ultra modum hominis enormis, qui cum me quasi ad praetorium duceret, videbar mihi tribunali sedentis tum Proconsulis admoueri. Is ut in me respexit, annotare statim coepit in tabula sententiam, quam non sciebam: nihil enim de me solita interrogatione quaesierat. Sedenim iuuenis, quia tergo eius stabat, admodum curiosus legit, quicquid fuerat annotatum: & quia verbis proferre non poterat, nutu declarante monstravit, quid in literis tabulae illius haberetur. Manu enim expansa & complanata ad spatia modum, ictum solita animaduersionis imitatus, quod volebat intelligi, ad instar liquidi sermonis expressit. Intellexi sententiam passionis futuram: rogare coepi & petere continuo, ut dilatio mihi vel vnus diei prorogaretur, donec res meas legitima ordinatione disponerem. Et cum preces frequenter iterassem, rursus in tabula nescio quid coeperat annotare: Sensi tamen de vultus serenitate, iudicis mentem quasi iusta petitione commotam. Sed ille iuuenis, qui iam dudum de passionis iudicio gestu potius, quam sermone, prodiderat, clandestino identidem nutu concessam dilationem, quae in crastinum perebatur, contortis post inuicem digitis, significare properauit. Ego quauis non esset lecta sententia, etsi de gaudio dilationis acceptae lato admodum corde gauderem, meru tamen * impetrationis incertae sic tremebam, ut reliquiae formidinis cor exultans adhuc toto pectore pulsarent.

Quid hac reuelatione manifestius? quid hac dignatione felicius? Antè illi praedicta sunt omnia, quae cunque postmodum subsecuta sunt. Nihil de Dei verbis immutatum, nihil de tam sancta promissione mutilatum. Singula denique secundum quod ostensa sunt, recognoscite. Dilationem petit crastini, cum de passionis sententia cogitaretur, postulans, ut res suas die illo, quem impetrauerat, ordinaret. Hic dies vnus significabat annum, quo ille post visionem acturus in seculo fuerat. Nam ut manifestius dicam, eo die post exactum annum coronatus est, quo hoc illi ante annum fuerat ostensum. Diem autem Domini, etsi non annum in diuinis literis legimus, promissioni tamen futurorum debitum illud tempus accipimus. Vnde nihil interest, si sub diei significatione solus annus ostensus est, quia illud plenius debet esse, quod maius est. Quod verò nutu potius, & non sermone, explanatum est, representationi temporis seruabatur sermonis expressio. Solet enim tunc verbis quodcunque proferri, quoties quicquid profertur, impletur. Nam & verè cognouit, quare hoc ei ostensum fuisset, nisi postquam eodem die, quo viderat, coronatus est. Medio nihilominus tempore imminens passio pro certo ab omnibus sciebatur: passionis tamen dies certus ab eisdem omnibus, quasi ignorantibus tacebatur. Sanè & in scripturis tale aliquid inuenio. Nam Zacharias sacerdos, promisso sibi per Angelum filio, quia non crediderat, obmutuit: ita ut filij nomen scripturus potius, quam relaturus, nutu tabulas postularet. Merito & hinc, ubi Dei nuncius passionem Antistitis imminentem nutu potius expressit, & fidem admonuit, & sacerdotem munivit. Dilationis autem petendae ratio, de ordinatione rerum, & de voluntatis dispositione veniebat. Quae verò res illi, aut quae voluntas ordinanda, nisi ecclesiastici status? Suprema idcirco accepta dilatio est, ut quicquid circa pauperum fouendorum curam supremo iudicio disponendum fuerat, ordinaretur. Et puto propter nihil aliud, immò verò propter hoc tantum, etiam indulgentia ab ipsis, qui eiecerant, & qui occisuri erant, admissa est: ut praesens praesentes pauperes nouissima dispensationis extremis, & ut plenius dixerim, totis sumptibus releuaret.

Cap. 15.

Matth. 6.

Visio S. Cypriani in exilio.

Intelligit vir Dei ex visione se martyrio coronandū.

interpretationis

Cap. 16.

Visionis eius interpretatio.

Luci.

Cap. 17.
Xisti Pontifis martirium.

Ordinatis ergò tam piè rebus, & sic voluntate disposita, proximabàt dies crastinus. Iam de Xisto bono & pacifico sacerdote, ac propterea beatissimo martyre ab Vrbe nuncius venerat. Sperabatur iam iamque carnifex veniens, qui deuota sanctissima victimæ colla percuteret. Et sic erant omnes dies illi quotidiana expectatione moriendi, vt corona singulis posset ascribi. Conueniebant interim plures egregij & clarissimi ordinis & sanguinis, sed & seculi nobilitate generosi, qui propter amicitiam eius antiquam secessum subindè suaderent: & nè parùm esset nuda suadela, etiam

Nò vult auferre martyrii S. Cyprianus Episcopus.

loca, in qua secederet, offerebant. Ille verò iam mundum suspensa ad Deum mente neglexerat, nec suadelis blandientibus annebat. Fecisset fortasse tunc etiam, quod à plurimis & fidelibus petebatur, si diuino imperio iuberetur. Sed nec illa sublimis tanti viri gloria sine præconio transeunda est, qua iam seculo tumescente, & de fiducia principum infestationem nominis anhelante, ille seruos Dei, prout dabatur occasio, exhortationibus Dominicis instruebat, & ad calcandas passiones huius temporis contemplatione superuenturæ claritatis animabat. Videlicet tanti illi fuit sacri cupidò sermonis, vt optaret sic sibi passionis vota contingere, vt dum de Deo loquitur, in ipso sermonis opere necaretur. Et hi erant quotidiani actus destinati ad placentem Deo hostiam sacerdotis.

Cap. 18.

Cùm eccè Proconsulis iussu ad hortos eius, (ad hortos, inquam, quos inter initia fidei suæ venditos, & Dei indulgentia restitutos, pro certo iterum in vltis pauperum vendidisset, nisi inuidiâ de persecutione vitaret) cunimilitibus suis princeps repente subitauit, immò (vt verius dixerim) subitasse se credit. Vndè enim posset tanquam subitari improviso impetu mens semper parata? Processit ergò iam certus expungi, quòd diù fuerat retardatum. Processit animo sublimi & erecto, hilaritatem præferens vultu, & corde virtutem. Sed dilatus in crastinum, ad domum principis à prætorio reuertebatur, cùm subito per Carthaginem totam sparsus rumor increbuit, productum esse iam Tascium, quem præter celebrem gloriosa opinione notitiam, etiam de commemoratione præclarissimi operis nemo non nouerat. Concurrerant vndique uersum omnes ad spectaculum, nobis pro deuotione fidei gloriosum, gentilibus & dolendum. Receptum eum tamen & in domo principis constitutum, vna nocte continuit custodia delicata, sita vt conuiuæ eius & chari in contubernio ex more fuerimus. Plebs interim tota sollicita, nè per noctem aliquid sine conscientia sui fieret, ante fores principis excubabat. Concessit enim diuina tunc bonitas verè digno, vt Dei populus etiam in sacerdotis passione vigilaret.

Cap. 19.

Forstian tamen quærat aliquis, quæ causa fuerit à prætorio reuertendi ad principem? & volunt hoc scilicet quidam de suo, tunc Proconsulem noluisse. Absit, vt in rebus diuinitus gestis segnitiam siue fastidium Proconsulis conquerat. Absit, vt malum hoc intrâ conscientiam religiosæ mentis admittam, vt de tam beatissimo martyre ructus hominis iudicaret. Sed crastinus dies ille, quem ante annum dignatio diuina prædixerat, verè crastinus esse debebat. Illuxit denique dies alius, ille signatus, ille promissus, ille diuinus, quem si Tyrannus ipse differre voluisset, nunquam prorsus valeret, dies de conscientia futuri martyris lætus, & discussis per rotum mundi ambitum nubibus, claro sole radiatus. Egressus est domum principis, sed Christi & Dei princeps, & agminibus multitudinis mixtæ ex omni parte vallatus est. Sic autem comitatu eius infinitus exercitus adhærebat, quasi ad expugnandam mortem manu

In diem alterum martyrii conferuatur vii primis præuiderat.

facta veniretur. Eundi autem interfuit transitus stadij. Benè verò, & quasi de industria factum, vt & locum congruentis certaminis præteriret, qui ad coronam iustitiæ constitumato agone currebat. Sed vbi ad Prætorium ventum est, nondum procedente Proconsule, secretior locus datus est. Illic cùm post iter longum nimio sudore madidatus sederet, (sedile autem erat fortuito linteò testum, vt & sub iquo passionis Episcopatus honore frueretur) quidam ex tesserijs, quondam Christianus, res suas obtulit, quasi vellet ille vestimentis suis humidis sicciora mutare: qui videlicet nihil aliud in rebus oblati ambiebat, quam vt proficiscentis ad Deum martyris sudores iam sanguineos possideret. Cui ille respondit, & dixit: Medelas adhibemus querelis, quæ hodiè forstian non erunt. Mirum si contempsit laborem corpore, qui mortem mente contempserat? Quid plura? Subitò Proconsuli nunciatus est. Produci- tur, admouetur, interrogatus de suo nomine, se esse respondit. Et hastenus verba. Legit itaque de tabula iam sententiam Iudex, quam nupèr in visione non legerat, sententiam spiritalem non temerè dicendam, sententiam Episcopo tali & tali teste

Plebs numerosissima spectat ad mortem eundem.

con-

condignam, sententiam gloriosam, in qua dictus est sectæ suæ signifer, & inimicus deorum; & qui suis futurus esset documento, & quod sanguine eius inciperet disciplina sanciri. Nihil hac sententia plenius, nihil verius. Omnia quippè, quæ dicta sunt, licet à gentili dicta, diuina sunt. Nec mirum utique, cum soleant de passione pontifices prophetare. Signifer fuerat, qui de ferendo signo Christi docebat. Inimicus deorum, qui idola destruenda mandabat. Documento autem suis fuit, qui multis pari genere secuturis, prior in prouincia martyrij primitias dedicauit. Sanciri etiã coepit eius sanguine disciplina, sed martyrum, qui doctorem suum imitatione gloriæ consimilis æmulati, ipsi quoque disciplinam exempli sui proprio cruore sanxerunt. Et cum exiret Prætorij fores, ibat comes militum turba? & nè quid in passione deesset, centuriones & tribuni latus texerant. Ipse autem locus in æquali est, ubi pati contigit, ut arboribus ex omni parte densatis, sublime spectaculū præbeat: sed per enormitatem spatij longioris visu denegato, per confusam nimis turbam pressuram personæ facientes, in ramos arborum repperant; nè vel hoc illi negaretur, ut ad Zachæi similitudinem de arboribus videretur. Luc. 19.

Sed iam ligatis per manus suas oculis, moram carnificis vrgere tentabat, cuius munus est ferrum? & labente dextera, gladium vix trementibus digitis circuibat, donèc ad perpetrandum preciosi viri mortem clarificationis hora matura Centurionis manum, concensu desuper vigore firmatam, permissis tandem viribus, expedit. O beatum Ecclesiæ populum, qui Episcopo suo tali & oculis pariter, & sensibus, & quod est amplius, publicata voce compassus est? & sicut ipso tractante semper audierat, Deo iudice, coronatus est. Quauis enim non potuerit euenire, quod optabant vota cõmunia, ut consortio paris gloriæ plebs tota pateretur? quicumque sub Christi spectantis oculis, & sub auribus sacerdotis ex animo pati voluit, per idoneum voti sui restem legationis quodammodo literas ad Deum misit. Sic consummata passione perfectum est, ut Cyprianus, qui bonorum omnium fuerat exemplum, etiam sacerdotales coronas in Africa primus imbueret? quia & talis esse post Apostolos prior coeperat. Ex quo enim Carthagini Episcopatus ordo numeratur, nunquam aliquis, quauis ex bonis sacerdotibus, ad passionem venisse memoratur? licet semper Deo mancipata deuotio; dicatis hominibus pro martyrio deputetur. Cyprianus tamen etiam ad perfectam coronam Domino consummante, profecit; ut in ciuitate ipsa, in qua taliter vixerat; & in qua prior fecerat multa præclara, prior etiam sacerdotij cælestis insignia glorioso cruore decoraret. Cap. 20.

Quid hoc loco faciam? Inter gaudium passionis, & remanendi dolorem, in partes diuisus animus, & angustum nimis pectus, affectus duplices onerant. Dolebo, quod non comes fuerim? sed illius victoria triumphanda est. De victoria triumphabo? sed doleo, quod comes non sim. Verum vobis tamen & simpliciter confitendum est, quod & vos scitis, in hac me fuisse sententia. Multum, ac nimis multum de gloria eius exulto: plus tamen doleo, quod remansi.

ITEM PASSIO EIVSDEM BEATISSIMI CYPRIANI, VT HABETVR IN VETVSTIS MS. CODICIBVS, ex qua citantur quedam ad verbum à B. Augustino.



IMPERATORE Valeriano quartum, & Gallieno tertium consulibus, tertio Calendarum Septembrium, Carthagine in secretario Paternus proconsul Cypriano Episcopo dixit; Sacratissimi Imperatores Valerianus & Gallienus literas ad me dare dignati sunt; quibus præceperunt eos, qui Romanam religionem non colunt, debere Romanas caeremonias recognoscere. Exquisiui ergo de nomine tuo. Quid mihi respondes? Cyprianus Episcopus dixit; Christianus sum, & Episcopus. Nullos alios deos noui, nisi vnum & verum Deum, qui fecit celum & terram, mare & quæ in eis sunt omnia. Huic Deo nos Christiani deseruimus; hunc deprecamur diebus ac noctibus, pro nobis, & omnibus hominibus, & pro incolumitate ipsorum Imperatorum. Paternus proconsul dixit; Paternus proconsul S. Cypriano Imperatorum edicta exponit. Constans responsum beatissimi martyris. Pal. 145.

Christiani deseruimus; hunc deprecamur diebus ac noctibus, pro nobis, & omnibus hominibus, & pro incolumitate ipsorum Imperatorum. Paternus proconsul dixit;

In hac ergò voluntate perseueras? Cyprianus Episcopus respondit: Bona voluntas, quæ Deum nouit, immutari non potest. Paternus proconsul dixit: Poteris ergò secundum præceptum Valeriani & Gallieni, exul ad urbem Curubitanam proficisci? Cyprianus Episcopus dixit: Proficiscor. Paternus proconsul dixit: Non solum de Episcopis, verumetiam de presbyteris mihi scribere dignati sunt. Volo ergò scire ex te, qui sint presbyteri, qui in hac ciuitate consistunt. Cyprianus Episcopus respondit: Legibus vestris benè atque vtiliter censuistis, delatores nos non esse. Itaque detegi & deferri à me non possunt: in ciuitatibus autem suis inuenientur. Paternus proconsul dixit: Ego hodiè in hoc loco exquiro. Cyprianus dixit: Cum disciplina prohibeat, vt quis se vltro non offerat, & tuæ quoquè censuræ hoc displiceat: nec offerre se ipsi possunt, sed à te exquisiti inuenientur. Paternus proconsul dixit: A me inuenientur. & adiecit: Præceperunt etiam, nè in aliquibus locis conciliabula fiant, nec cœmeteria ingrediantur. Si quis itaque hoc tam salubre præceptum non obseruauerit, capite plectetur. Cyprianus Episcopus respondit: Fac quod tibi præceptum est.

Deportatur in exilium. Tunc Paternus proconsul iussit beatum Cyprianum Episcopum in exilium deportari. Cumque diu ibidem moraretur, successit Aspasio Paterno proconsuli Galerius Maximus proconsul, qui sanctum Cyprianum Episcopum ab exilio reuocatum, sibi iussit præsentari. Cumque Cyprianus sanctus martyr, electus à Deo, de ciuitate Curubitana, in qua exilio præcepto Aspasij Paterni tunc proconsulis datus fuerat, regressus esset, ex sacro præscripto in hortis suis manebat. Inde quotidie sperabat veniri ad se, sicut illi ostensum fuerat. Et cum illic demoraretur, repente Idibus Septembris, Tusco & Basio consulibus, venerunt ad eum principes duo: vnus strator officij Galerij Maximi proconsulis, qui Aspasio Paterno successerat: & alius equitrator à custodijs eiusdem officij: qui & in curriculum eum leuauerunt, in medioque posuerunt, & in Sexti perduxerunt: vbi idem Galerius Maximus proconsul bonæ valetudinis recuperandæ gratia secesserat. Et ita idem Galerius Maximus proconsul in aliam diem Cyprianum sibi referuari præcepit. Et eo tempore beatus Cyprianus ductus ad principem, & statorem eiusdem officij Galerij Maximi proconsulis, clarissimi viri, secessit, & in hospitio eius cum eo in vico, qui dicitur Saturni, inter Veneriam & Salariam mansit. Illuc vniuersus populus fratrum conuenit. Et cum hoc sanctus Cyprianus comperisset, custodiri puellas præcepit: quoniam omnes in vico ante ianuam hospitij principis manserant. Et ita altera die, octauadecima Calendarum Octobrium, manè multa turba conuenit ad Sexti, secundum præceptum Galerij Maximi proconsulis. Et ita idem Galerius Maximus proconsul eadem die Cyprianum sibi offerri præcepit, in atrio Saucialo sedenti.

Renocatus manet in hortis suis.

Vide in sancto Episcopo vigiliantiam pastorem circa puellas seruandam.

Cumque oblatus fuisset, Galerius Maximus proconsul Cypriano Episcopo dixit: Tu es Thascius Cyprianus? Cyprianus Episcopus respondit: Ego sum. Galerius Maximus proconsul dixit: Tu Papam te sacrilegæ mentis hominibus præbuidisti? Cyprianus Episcopus respondit: Ego. Galerius Maximus proconsul dixit: Iusserunt te sacratissimi Imperatores cæremoniari. Cyprianus Episcopus dixit: Non facio. Galerius Maximus ait: Consule tibi. Cyprianus Episcopus respondit: Fac quod tibi præceptum est. in re tam iusta, nulla est consultatio. Galerius Maximus colloctus cum consilio, sententiam vix agrè dixit verbis huiusmodi: Diu sacrilega mente vixisti, & plurimos nefariæ tibi conspirationis homines aggregasti, & inimicum te dijs Romanis & sacris legibus constituisti, nec te pij & sacratissimi principes Valerianus & Gallienus Augusti & Valerianus nobilissimus Cæsar ad * sectam cæremoniarum suarum reuocare potuerunt. Et ided cum sis nequissimorum criminum auctor & signifer deprehensus, eris ipse documento his, quos scelere tuo tecum aggregasti: sanguine tuo sancietur disciplina. Et his dictis, decretum ex tabella recitauit: Thascium Cyprianum gladio animaduerti placet. Cyprianus Episcopus dixit: Deo gratias.

Sententia in eum placata.

*** cõsensum**

Vult fidelium deuotio cum eomori.

Post hanc verò sententiam turba fratrum dicebat: Et nos cum ipso decollemur. Propter hoc tumultus fratrum exortus est, & multa turba eum prosecuta est. Et ita idem Cyprianus in agrum Sexti perductus est, & ibi se lacerno birro expoliavit, & genu in terram flexit, & in orationem se Domino prostravit. Et cum se dalmatica expoliasset, & diaconibus tradidisset, in linea stetit, & cœpit spiculatorē sustinere. Cum venisset autem spiculator, iussit suis, vt eidem spiculatori vintiquinque aureos darent. Linteamina verò & manualia à fratribus ante eum mittebantur. Postea verò beatus Cyprianus manu sua oculos sibi textit. Qui cum lacinias manuales ligare sibi

non

non potuisset, Iulianus presbyter & Iulianus subdiaconus ei ligauerunt. & ita beatus Cyprianus passus est, eiusque corpus propter gentiliū curiositatem, in proximo positum est cum cereis & scholaribus, in arce Macrobij Candidi procuratoris, quae sunt in via Mappaliensi iuxta piscinas, cum voto & triumpho magno. Post paucos autem dies Galerius Maximus proconsul decessit. Passus est autem beatissimus Cyprianus martyr die octaua decima Calendarum Octobrium, sub Valeriano & Gallieno Imperatoribus: regnante verò Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Nota corp^o
eius positū
cum cereis.

SERMO BEATI AVGVSTINI EPISCOPI DE S. CYPRIANO EPISCOPO ET MARTYRE.

Eius Sermonis meminit Possidius in Indiculo operum S. Augustini.



Ermonem à nobis debitum auribus & cordibus vestris, exigit tam grata & religiosa solennitas, qua passionem beati martyris celebramus. Tristis proculdubio tunc Ecclesia fuit, nō damno cadentis, sed desiderio recedētis, semper cupiens videre praesentem tam bonum rectorem atque doctorem. Sed quos afflixerat sollicitudo certaminis, consolata est corona victoris: & nunc non solum sine vlla tristitia, verumetiam cum ingenti letitia, cuncta, quae tunc gesta sunt, legendo recolimus: dieque isto nobis gaudere concessum est, non timere. Neque enim formidamus terribiliter venientem, sed expectamus hilariter redeuntem. Placet itaque, vniuersam illam fidelissimam, & fortissimam, & gloriosissimam martyris passionem, cum exultatione recordari praeteritam, quam tunc fratres sustinere futuram. Primo igitur, quod pro fide confessionis Christi, in exilium Curubitanum missus est, non sancto Cypriano aliquid nocitum, sed multum illi praestitum ciuitati. Quod enim ipse mitteretur, vbi ille non esset, propter cuius testimonium mittebatur? Christus ergo, qui ait: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi, in omni loco membrum suum excipiebat, quocumque furor inimici pellebat. O stulta infidelitas persequētis. Si quaeris exilium, quod Christianus iubeatur ire, prius, si potes, inueni, vnde Christus cogatur exire. De patria sua in alienam te arbitraris excludere hominem Dei, in Christo nusquam exulem, in carne vbiq̄ue peregrinum.

Solennitas
antiqua
S. Cypriani.

Curubita-
nū exilium
eius.
Math. 28.

Sed iam commemorare & considerare delectat post illud, quod Cyprianus non fenserat, sed inimicus putabat exilium, quid ex ordine passionis ipsius consecutum sit. Cum enim Cyprianus sanctus martyr, electus à Deo, de ciuitate Curubitana, in qua exilio praeepto Aspasij Paterni proconsulis missus fuerat, regrederetur, in hortis suis manebat: & inde quotidie sperabat veniri ad se, sicut ostensum erat illi. Quid iam fremeret persecutoris impetus aduersus cor semper paratum, accedente etiam Domini reuelatione firmatum? Quando enim desereret patientem, qui non est passus praecupari nescientem? Iam ergo quod ad eum passioni exhibendum duo missi sunt, qui eum etiam secum in curriculum leuauerunt, in medioq̄; posuerunt: & hoc diuinae admonitionis fuit, vt gaudens recoleret, ad eius se corpus pertinere, qui inter iniquos reputatus est. Christus nanque inter duos latrones ligno suspensus, ad exemplum patientiae praebatur: Cyprianus autem inter duos apparitores ad passionem curru portatus, Christi vestigia sequebatur. Quid illud, quod cum in alium diem dilatus, apud custodes esset, atque illuc se multitudo fratrum ac sororum congregans, pro foribus pernoctaret, custodiri puellas praecipit, quanta intentione considerandum, quanta laude praedicandum, quanto praeconio commendandum est? Vicina corporis morte, non moriebatur in animo pastoris vigilantia pastoralis, & cura tuendi Dominici gregis usque ad extremum vitae huius diem mente sobria tenebatur: nec excutiebat ab animo diligentiam fidelissimi dispensatoris manus tam proxima cruenti carnificis. Ita se martyrem cogitabat futurum, vt esse non obliuisceretur Episcopum: magis curans, quam rationem pastorum principi de commissis sibi ouibus redderet, quam quid infideli proconsuli de fide propria responderet. Amabat quippe eum, qui Petro dixerat: Amas me? Pasce oues meas. Et pascebat oues eius, pro quibus sanguinem

Passio eius
diuinitus il-
li reuelata.

Esa. 53.
Luc. 23.

Exemplum
boni pasto-
ris.

Iohan. 21.

Amator pu-
ellaris inno-
cētiæ & ca-
stratis S.
Cyprianus.

sanguinem fundere, illum imitans, properabat. Custodiri puellas præcepit, sciens se non solum habere simplicem Dominum, sed etiam versipellem aduersarium. Itaque aduersus leonem apertè frementem, in confessione virile pectus armabat: aduersus insidiantem lupum gregi, sexum foemineum muniebat.

2. Cor. 5.
Oprima
præparatio
ad mortē.

Ità verè sibi consultit, qui Deum iudicē cogitat, apud quem causam gestæ huius vitæ, atque ab illo sibi muneris iniuncti quisq; dicturus est. Vbi omnis homo recipit, sicut testatur Apostolus, quæ per corpus gessit, siue in bonū, siue in malum. Ità sibi consultit, qui ex fide viuens, & fatagens nè ab extremo præoccupetur die, extremū computat omnem diem, & sic Deo placitos mores perducit vsq; ad extremum diem. Ità sibi beatus Cyprianus Episcopus misericordissimus, & martyr fidelissimus consulebat: & non sicut eum lingua subdola diaboli per os possessi à se impij iudicis monere videbatur, dicens: Consule tibi. Cùm enim eius immobilem mentem videret, quãdò ei dixit, Iusserunt te principes cæremoniari: responditque ille, Non facio: adiecit, & ait: Consule tibi. Ipsa est lingua subdola diaboli, etsi non huius, qui nesciebat quid loquebatur, illius tamen, qui per eum loquebatur. Loquebatur enim pro consul, non tam secundum principes homines, quorum iussa sibi met iniuncta iactabat: quàm secundum principē potestatis aëris, de quo Apostolus dicit: Qui operatur in filios diffidentie. Quem per huius quoquè linguam operari Cyprianus nouerat, quod ipse non nouerat. Nouerat, inquam, Cyprianus, cùm à pro consule audiret, Consule tibi: quod caro & sanguis dicebat stolidè, hoc diabolus dicere subdolè: atq; intuebatur in vno corpore duos, istum oculis, illum fide. Nolebat eum iste mori, nolebat ille coronari. Proindè circa istum placidus, circa illum cautus: huic apertè respondebat, illum occultè vincebat. Fac, inquit, quod tibi præceptum est. In re tam iusta nulla est consultatio. Consultit enim, qui consilium vel impertit, vel quærit. Sed pro consul non à Cypriano cōsiliū accipere volebat, sed eum potiùs, vt à se acciperet, admonebat. At ille: In re, inquit, tam iusta, nulla est consultatio. Non adhuc consulo, quia non adhuc dubito. Abstulit enim mihi dubitationē ipsa iustitia. Iustus autem, vt securus moriatur in carne, certus viuere in fide. Præcesserant Cyprianum multi martyres, quos flagrantibus exhortationibus suis ad vincendum diabolus accenderat: & erat utique iustum, vt quos veridicus loquendo præmiserat, patiendo intrepidus sequeretur. Ergò in re tam iusta, nulla est consultatio. Quid ad hæc dicamus, quid ad hæc exultemus tanta conceptione gaudiorum? In quid erumpat cor nostrum & os nostrum, nisi in ipsam venerabilis martyris vltimam vocem? Cùm enim Galerius Maximus decretum ex libello recitasset, Thascium Cyprianum gladio animaduerti placet: respondit ille, Deo gratias. Habentes igitur de re tanta memoriam præsentis loci, festiuitatem solennissimi diei, propositionem saluberrimi exempli, omnibus medullis nostris dicamus & nos, DEO GRATIAS.

In reb⁹ ma-
nifestè iustis
non est ha-
benda con-
sultatio.

Deo gratias
dicit fortis-
simus mar-
tyr, dum ce-
di capiteiu-
betur.

MARTYRIUM SANCTI ET MAGNI MARTYRIS NICETAE, AVTHORE

Simeone Metaphrasæ.

15. Septem-
bris.

Gotthi Da-
nubij acco-
læ.



ICTRICA martyris Nicetæ hodiè celebramus certamina, non quæ princeps Apostolorum Petrus erudijt, & qui Pontificis Clemētis fuit socius, & quem Commodus Tyrannus propter Christum illato consummauit martyrio. Non cōuenimus, vt huius celebremus certamina: sed quem (Quod ad laudē quidem est præclarus & præstantius) regio rulit barbara. Sciunt omnes fluuiū Istrum, magnitudine quidem inter fluuios clarum, quem lingua eius regionis appellat Danubium. Gotthos autē, qui illo tempore excefferant è patria, fluuius habebat accolæ. Hic ergò admirandus Nicetas, natus è Gotthicis seminibus, & primum honorem apud illos nactus, tam propter claritatem generis, quàm propter aliam animi & corporis indolem & dexteritatē, non erat vita Gotthus, nec moribus, nec fide. Nam genus quidem vincebat ingenium: amor autē in Christum, barbaram opinionem: studium verò virtutis, intemperantiam Gothicam & feritatem.

Hic